

AȘEZAREA DACO-GETICĂ DE LA BĂICENI

(SECOLELE IV—II Î.E.N.)

La marginea de sud a satului Băiceni, constituind extremitatea Podișului Sucevei, se întinde platoul numit *Laiu*, avînd cîteva promontorii care se înalță deasupra satului, ca niște adevărate bastioane. Cel mai important dintre acestea este *Cetățuia* neolitică, pe care se întinde așezarea eponimă a culturii Cucuteni. La circa 1,5 km sud-est de această stațiune se află o porțiune ceva mai joasă, ușor înclinată spre nord, numită *Mlada*, care este legată în partea ei sudică de platoul *Laiu*, iar la nord-vest fiind despărțită de acesta prin Rîpa Adincă. La nord-est punctul *Mlada* se mărginește cu Rîpa Prisecii, care îl desparte de dealul Gosan, legat și acesta de platoul *Laiu*. În partea de nord *Mlada* este limitată printr-o pantă abruptă, greu accesibilă.

Cu ocazia unor periegeze executate în cadrul șantierului arheologic Cucuteni-Băiceni în anii 1963—1964 s-au identificat în acest loc materiale arheologice aparținînd civilizației daco-getice. Pentru a stabili raportul cronologic și cultural al acestor urme cu resturile de locuire asemănătoare de pe *Cetățuia* s-a trecut în 1964 la executarea unui sondaj arheologic pe dealul *Mlada*.

Potrivit planului, lucrările au început cu săparea unor șanțuri în partea de vest a stațiunii, urmînd ca, o dată cu înaintarea treptată spre est, să fie trasate altele, pînă la capătul așezării. În cursul celor trei campanii de săpături (1964—1966) au fost trasate cinci șanțuri, afectînd aproximativ o treime din suprafața așezării ¹.

I. STRATIGRAFIA. Sub humusul de culoare neagră-cenușie, gros de 0,15—0,25 m, urmează un strat de pămînt negru-măzăros, cu bogate urme arheologice, aparținînd civilizației daco-getice. Acest strat are o grosime de 0,35—0,65 m în șanțul 1 și 2; 0,30—0,55 m în șanțul 3; 0,30—0,40 m în șanțul 4 și 0,20—0,35 m în șanțul 5. Prin urmare, acest strat se îngustează treptat spre latura de

¹ În toate cele trei campanii a participat la săpături și cîte un grup de studenți practicanți de la secția de istorie veche și arheologie a Universității din Iași. Mulțumim pe

această cale pentru ajutorul prețios foștilor studenți C. Andrei, M. Ignat, M. Popescu, C. Tătulea și E. Zăvatin.

est a stațiunii. Spre baza acestui strat au fost identificate resturile unor locuințe de suprafață. Faptul că aceste resturi, în unele porțiuni ale așezării, s-au descoperit la o adâncime mai mică, se datorește tocmai îngustării treptate spre est a stratului de cultură.

Sub acest strat, în unele locuri, urmează solul viu, reprezentat de lutul galben, cum se observă îndeosebi în șanțul 1 și 2. Dar, deja în aceste două șanțuri,

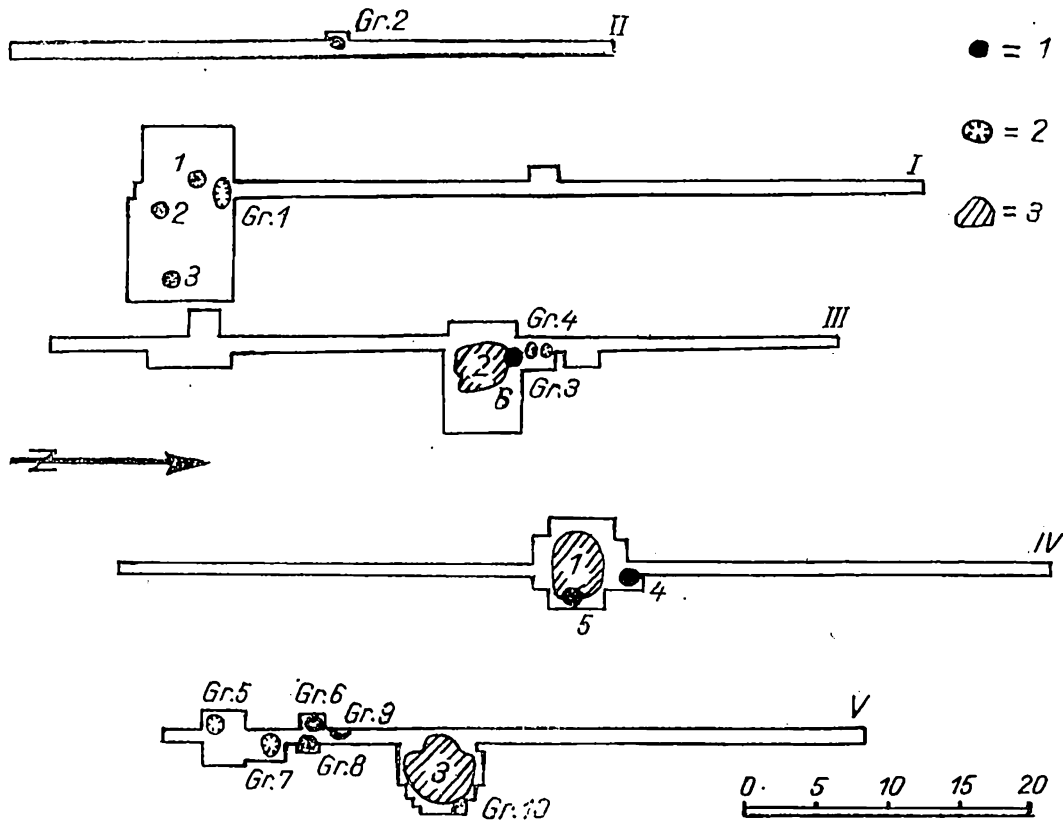

Fig. 1. — Planul general al săpăturilor. 1, vetre, 2, gropi, 3, bordele.

în unele porțiuni, s-a constatat o depunere de pământ tare, lutos, de culoare cafenie, avînd grosimea maximă de 0,40m. Această pătură de pământ, care se inter-pune între stratul de cultură de culoare neagră și solul viu, este aici aproape sterilă, conținînd doar cîteva fragmente ceramice mărunte de factură daco-getică. În șanțul 3 acest strat atinge o grosime maximă de 0,30 m. Tot aici s-a descoperit marginea de vest a unui bordei, coborît din acest strat. În porțiunea bordeiului, pământul tare, lutos, devine treptat mai poros, mai cenușos, asemănîndu-se cu pământul de umplură al bordeiului. În șanțul 4 acest strat se constată parțial, iar în șanțul 5, pe toată lungimea lui, fiind constituit dintr-un sol poros, de culoare cafenie. În ambele șanțuri s-a descoperit cîte un bordei, precum și mai multe

gropi, coborînd din acest strat. În concluzie, acest strat, care constituie nivelul de locuire inferior, corespunzător bordeielor, apare în partea de est a așezării, acolo, unde s-au constatat și bordeiele. În partea de vest a așezării respectiv în șanțul 1 și 2, acest strat se prezintă doar ca un nivel de călcare, numai în șanțul 3 devenind un strat de cultură în sensul propriu-zis al cuvîntului. Sub acest strat urmează solul viu, adică lutul galben. Spre marginea de nord a așezării, unde panta devine mai accentuată, straturile se subțiază treptat, solul viu fiind suprapus în unele porțiuni direct de stratul de humus. În șanțul 4 la o mică adîncime, a apărut chiar roca naturală, constituind o masă compactă pe fundul șanțului.

II. LOCUINȚELE. În așezarea de la Băiceni au fost descoperite atît bordeie, cît și locuințe de suprafață, primele aparținînd exclusiv nivelului inferior, iar cele din urmă apărînd numai în nivelul superior.

A. **Bordeiele.** *Bordeiul 1*, surprins în șanțul 4, are forma ușor ovală, avînd axele maxime de 5 și 4,80 m (fig. 2; 5, 1). Este de fapt un bordei puțin adîncit, pînă la 0,40 m. Fundul bordeiului coboară pînă la 0,60 m numai în partea de sud, unde se prezintă o alveolare mai adîncă. Marginea de sud a bordeiului coboară în două trepte, intrarea făcîndu-se probabil pe această latură (fig. 2).

Jumătatea estică a bordeiului a fost suprapusă de o locuință de suprafață, marcată printr-o platformă de pietre și fragmente ceramice, precum și de două vetre (nr. 4 și 5). *Vatra nr. 4*, de formă ovală (0,70 × 0,50 m), se află la 1,5 m de marginea de nord a bordeiului. Ea este construită din pietre îngrămădite, păstrîndu-se în partea ei sudică și cîteva fragmente de lipitură, groase de 2,5 cm, fiind deci inițial o vatră cu lipiturile aplicate pe o platformă de piatră (fig. 2; 5, 4). *Vatra nr. 5*, tot de formă ovală (0,60 × 0,40 m), construită numai din pietre, suprapune parțial marginea de est a bordeiului, păstrîndu-se numai pietrele de la margine, care alcătuiesc un fel de gardină (fig. 2; 5, 3).

Toate aceste resturi de locuințe de suprafață zac la 0,45—0,50 m adîncime, la baza stratului de pămînt negru mazăros care suprapune stratul din care coboară bordeiul. Deasupra porțiunii centrale a bordeiului, datorită alveolării cauzate de acesta, resturile locuinței de suprafață se află puțin mai jos, la circa 0,60 m adîncime.

Bordeiul 2, surprins lîngă peretele de est al șanțului 3, are de asemenea o formă ovală, cu diametrele maxime de 3,80 și 3,20 m; coboară pînă la 0,40—0,45 m, iar în colțul de sud-est, unde se găsește o groapă, se adîncește cu încă 0,60 m față de fundul bordeiului (fig. 3; 5, 2). Marginea de sud a bordeiului coboară în două trepte, intrarea aflîndu-se probabil pe această latură (fig. 3). Imediat la nord de acest bordei s-au descoperit două gropi puțin adînci (nr. 3 și 4), aproape fără inventar, constituind anexele acestuia. La 0,50—0,55 m adîncime, la baza stratului de pămînt negru-mazăros, s-au descoperit resturi răslețe aparținînd unei locuințe de suprafață din nivelul superior. Astfel, suprapunînd parțial marginea de nord a bordeiului, s-a descoperit o platformă de 0,54 × 0,56 m din pietre plate cu urme evidente de ardere, provenind poate de la o vatră (nr. 6) de piatră. Către mijlocul bordeiului, deasupra lui, risipite pe o suprafață de 0,55 × 0,50 m, s-au descoperit fragmente de lipituri de vatră. S-au mai

identificat câteva pietre mari, fragmente ceramice și de chirpic, de la aceeași locuință de suprafață.

Bordeiul 3 are forma ovală, cu axele maxime de 5,80 și 4,80 m (fig. 4). În partea de nord, și mai ales în cea de sud, bordeiul coboară în trepte largi,

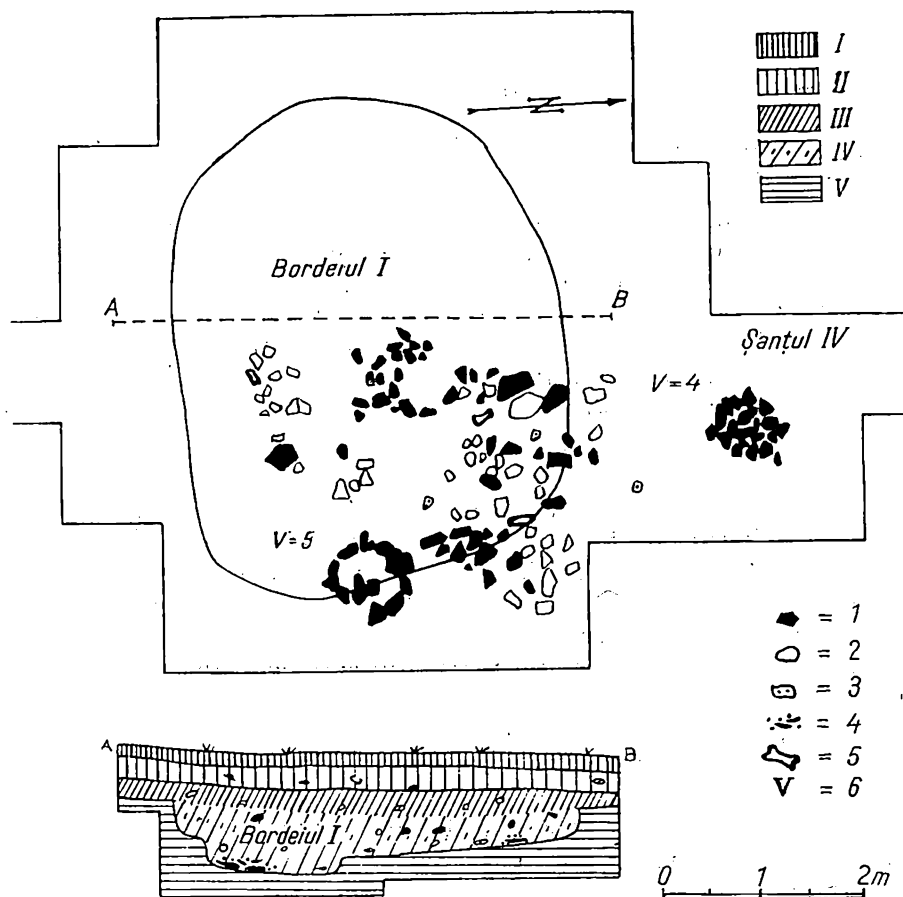
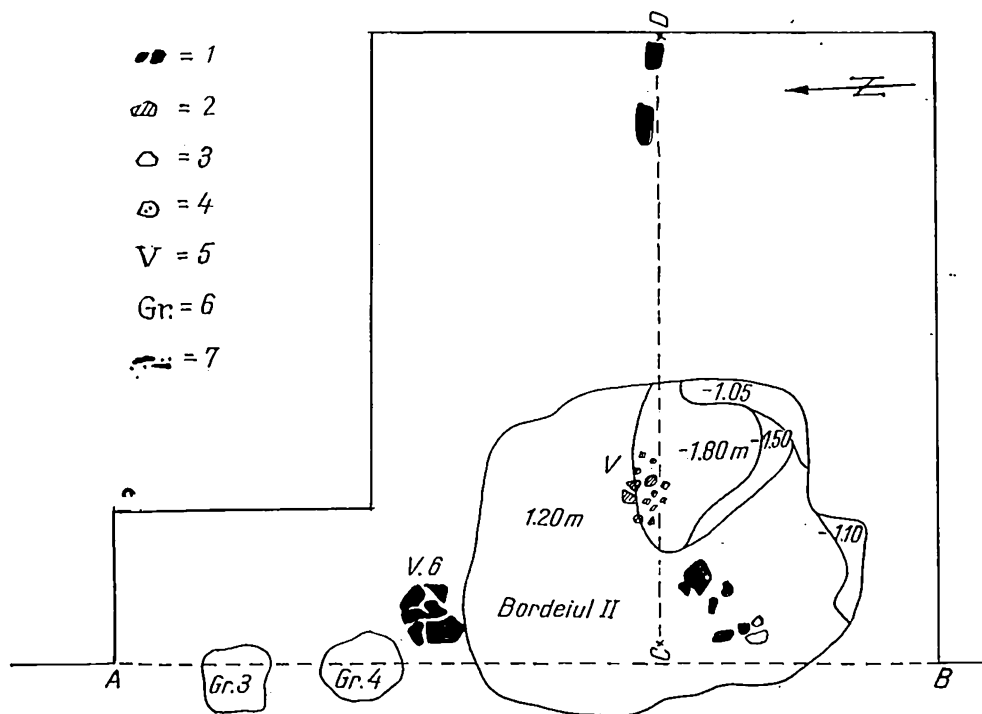

Fig. 2. — Bordeiul I și planul resturilor de locuință de suprafață, care suprapun bordeiul. 1, pietre, 2, fragmente ceramice, 3, fragmente de chirpici ars, 4, urme de arsură, 5, oase de animal, 6, vatră, I-strat de humus, II-nivelul superior de locuire, III-nivelul inferior de locuire, IV-umplutura bordeiului I, V-strat de pământ viu.

în formă de amfiteatru, iar în marginea de est s-au constatat mai multe trepte în formă de scară (fig. 4). Probabil că intrarea se afla în colțul de sud-vest, unde conturul oval al bordeiului este întrerupt, arcuindu-se spre interior. Probabil și această porțiune a fost acoperită, creîndu-se un fel de anticameră. Bordeiul coboară 0,60—0,90 m, prezentînd și câteva alveolări, care se adîncesc încă cu 0,30 m.

Partea de nord-est a bordeiului este suprapusă de unele resturi de locuință din nivelul superior, constînd din mai multe fragmente ceramice și pietre, precum și din rămășițele unei vetre. Vatra se păstrează pe o suprafață de 0,50 × 0,30 m avînd lipiturile groase de 3,5—4,5 cm, aplicate direct pe pămînt².

² Această vatră împreună cu vatra nr. 2 s-au păstrat pe loc, în vederea unor cercetări electromagnetice.

Șanțul III

0 1m

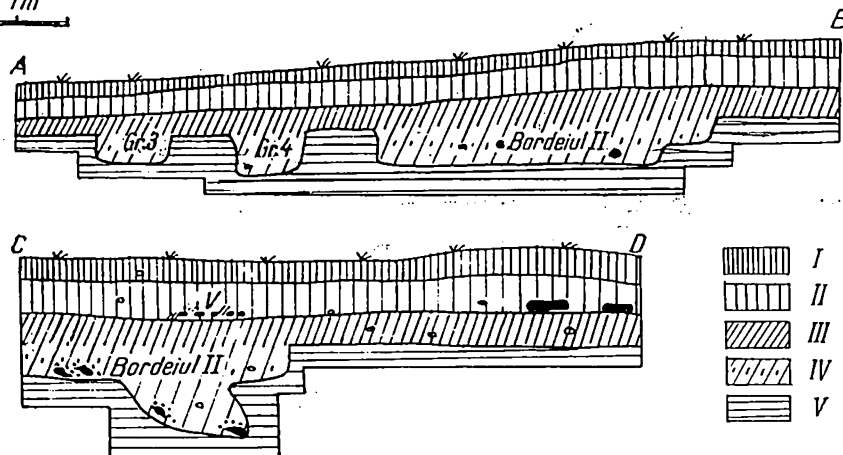

Fig. 3. — Bordeiul II și planul resturilor de locuință de suprafață, care suprapun bordeiul, 1, pietre, 2, lipituri de vatră, 3, fragmente ceramice, 4, fragmente de chirpici ars, 5, vatră, 6, groapă, 7, urme de arsură, I-stratul de humus, II-nivelul superior de locuire, III-nivelul inferior de locuire, IV-umplutura bordeiului II, V-strat de pământ viu,

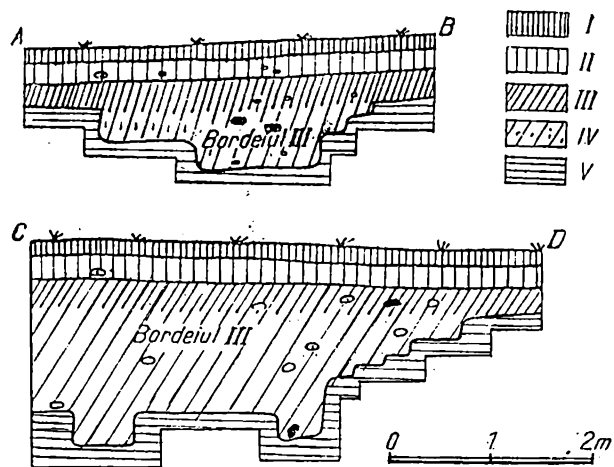
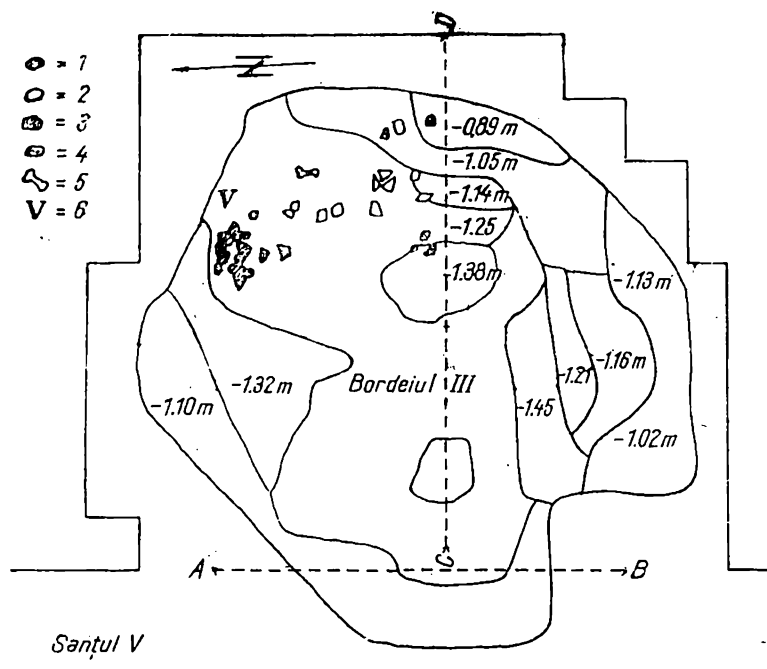

Fig. 4. — Bordeiul III și planul resturilor de locuință de suprafață care suprapun bordeiul. 1, pietre, 2, fragmente ceramice, 3, lipituri de vatră, 4, fragmente de chirpici ars, 5, oase de animale, 6, vatră, I, strat de humus, II, nivel superior de locuire, III, nivel inferior de locuire, IV, umplutura bordeiului III, V, strat de pământ viu.

B. Locuințele de suprafață aparțin exclusiv nivelului superior. Urmele acestora (suprafețe acoperite cu fragmente de chirpici ars, ceramică, pietre etc.) au fost descoperite sporadic în tot cuprinsul săpăturilor. Dar resturile cele mai importante și concludente au fost identificate în capătul de sud al șanțului 1, unde s-a săpat o suprafață de aproape 90 m² (fig. 6). Această suprafață este marcată prin fragmente de chirpici ars, pietre plate de diferite dimensiuni, fragmente ceramice și oase de animale, fără a indica însă numărul, forma și dimensiunea locuințelor existente aici. Merită însă atenție descoperirea câtorva elemente *in situ*, care ne dau unele indicații și în această privință. Ne referim aici la cele trei vetre și anexele lor, descoperite printre aceste resturi de locuință.

Vatra 1 (fig. 7) cu suprafața ușor arcuită, de formă rotundă și cu diametrul de 1,40 m, este construită pe o platformă de piatră. Pe această platformă s-a depus un strat îngust de pământ, peste care s-a aplicat apoi o lipitură foarte subțire (0,50—1 cm).

La numai 0,20 m vest de vatra 1 s-a păstrat destul de bine o platformă de pietre plate, acoperind inițial o suprafață rectangulară de circa 1,40 × 0,60 m și constituind probabil resturile unei lavițe joase de piatră.

La 2,50 m sud-est de prima vatră s-a descoperit vatra 2, avînd în starea ei actuală forma pătrată de 0,90 × 0,85 m (fig. 5, 8; 8). Singura latură a vetrei unde se pot constata cu siguranță limitele ei este aceea estică, puțin mai ridicată. Lipiturile vetrei sînt groase de circa 1 cm, fiind aplicate direct pe pământ.

La 0,50 m sud de colțul de sud-est al vetrei 2 s-a descoperit un vas mare în formă de sac, de circa 0,45 m înălțime, adîncit parțial în podeaua locuinței. În poziția originală, marginea vasului se afla la 18—20 cm deasupra podelei locuinței. La adîncimea corespunzătoare cu pîntecele vasului, cu cîțiva centimetri mai jos de baza vetrei, s-a constatat o mică platformă de pietre plate, care înconjură vasul. Acest vas mare, de apă sau de provizii, cu platforma lui de piatră, este în strînsă legătură cu vatra 2, alăturată, alcătuiind împreună un frumos complex de caracter gospodăresc, și constituind probabil colțul principal al locuinței (fig. 5, 5; 8).

În partea de est a suprafeței resturile de locuință se răresc simțitor, remarcîndu-se doar un rest de vatră (nr. 3), din care s-a păstrat doar un fragment rectangular de 0,60 × 0,43 m. Lipiturile, aplicate direct pe pământ, au o grosime de 1,5—3 cm, constituind original o suprafață ușor arcuită.

În partea de nord a suprafeței s-a descoperit o groapă (nr. 1), dar destinația și legătura ei cu locuința alăturată nu s-a putut lămuri cu precizie. Adîncindu-se pînă la 1,45 m, groapa conținea, pe lîngă cîteva fragmente ceramice și oase, o piatră mare, plată, de 0,53 × 0,40 m, stînd vertical, marginea ei superioară apărînd la nivelul resturilor de locuință. La circa 1 m vest, tot în partea superioară a gropii, zăcea o altă piatră mare, de 0,30 × 0,30 m, înclinată spre piatra verticală.

În ceea ce privește locuințele de suprafață, resturile fiind foarte răzlețe, nu am reușit să stabilim nici numărul, nici dimensiunile lor, întîmpinînd deci aceeași dificultate, ca și în cazul celorlalte așezări contemporane³.

³ Radu Vulpe și colab., *Raport preliminar asupra activității șantierului arheologic Poiana - Tecuci 1950*, în *SCIV*, II, 1, 1951, p. 194 și urm.; S. Teodor, S. Rață,

Contribuția cercelărilor arheologice de la Medeleni la cunoașterea culturii materiale geto-dacice din Moldova în secolele III și II î.e.n., comunicare prezentată la a II-a

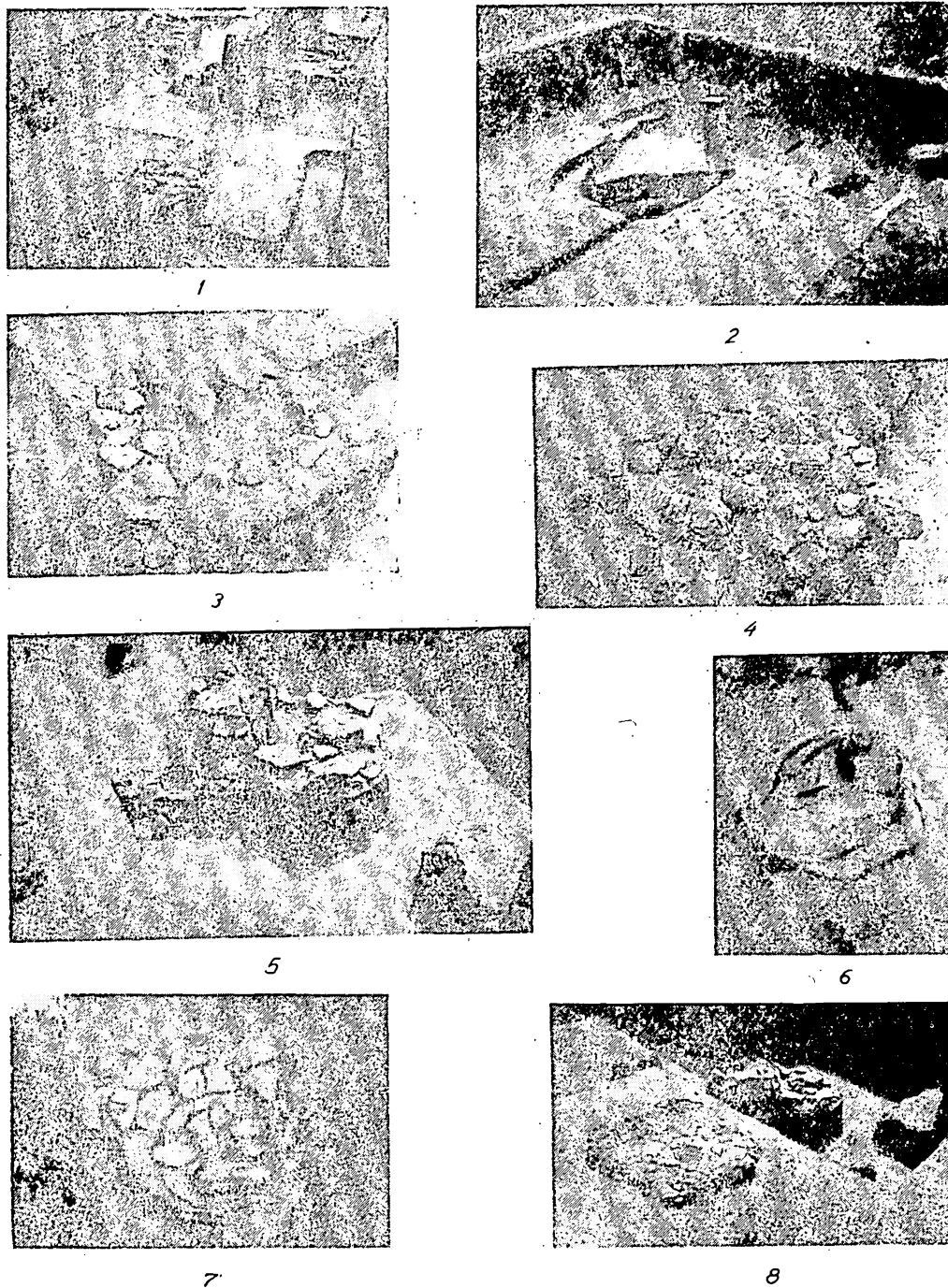

Fig. 5. — Aspecte din timpul săpăturilor. 1, partea estică a bordeiului I, 2, partea estică a bordeiului II, 3, vatra nr. 5, 4, vatra nr. 4, 5, vasul de provizii de lângă vatra nr. 2, 6, vas îngropat din șanțul 4, 7, fragmente de vas *in situ* din șanțul 4, 8, vatra nr. 2 și complexul cu vasul de provizii de lângă ea,

Rămâne deci valabilă observația lui R. Vulpe, referitoare la locuințele din nivelul II al așezării daco-getice de la Poiana, că locuințele erau construite cu mult material lemnos și lipite cu prea puțin lut⁴. Astfel, indiferent de soarta așezării (incendiere sau distrugere de la sine), cu rare excepții⁵, forma locuințelor nu s-a mai putut păstra. Jucându-se doar după numărul vetrelor, se poate presupune că în porțiunea discutată au existat 2, eventual 3 locuințe. Posibilitatea existenței aici a mai multor locuințe se poate sprijini și pe observația făcută la Poiana, că locuințele, sînt foarte apropiate unele de altele, lăsînd între ele spații reduse și neregulate⁶. Avînd în vedere prezența fragmentelor de chirpici ars, precum și a pietrelor, în majoritate cu urme de ardere, se impune concluzia că așezarea a fost distrusă printr-un puternic incendiu.

Relativ la construcția caselor se poate considera că pereții erau destul de subțiri. În acest sens se remarcă un fragment de chirpici bine ars, prezentînd amprenta a doi pari, cu diametrul de 2,5, respectiv 1,8 cm. Acest fragment, pe partea opusă amprentelor de pari este netezit, prezentînd o suprafață a peretelui. Fragmentul de chirpici, în această stare, are o grosime de 6 cm, deci perețele avea o grosime de circa 12 cm, dacă presupunem un singur rînd de împletitură, peste care s-au aplicat cele două fețe de lipitură. Din groapa 7 provine un alt fragment de chirpici interesant, avînd, pe lîngă amprente de pari, și amprente de nuiele. Acestea din urmă merg paralel cu amprente de pari, prin urmare lipitura s-a aplicat peste o împletitură verticală.

În afară de locuințele identificate în suprafața sus-menționată au mai fost descoperite în tot cuprinsul așezării și alte resturi sporadice ale unor locuințe de suprafață. Acolo unde aceste urme erau mai numeroase, s-au deschis casete mici (fig. 1), fără să se obțină rezultate mai concludente.

III. GROPILE. În cursul săpăturilor s-au identificat 10 gropi (fig. 1), dintre care 7 se adîncesc din stratul inferior, iar 3 din nivelul superior. În afară de groapa 2, în formă de clopot, toate sînt în formă de pungă. Cu excepția gropii 1 și 2, toate sînt puțin adînci, neavînd nici un inventar în afară de cîteva cioburi și fragmente mici de chirpici. O atenție mai mare merită groapa 5, în care s-au descoperit resturile unei vetre⁷, precum și groapa 7, care păstrează un vas întreg. În afară de aceasta, în șanțul 3 s-a descoperit și un alt vas îngropat, aproape întreg, fără a putea surprinde însă conturul gropii. Semnalăm că acest vas, înalt de circa 0,45 m, conținea o piatră mare, ascuțită, lungă de 0,40 m (fig. 5, 6).

IV. INVENTARUL ARHEOLOGIC al așezării, inclusiv ceramica, este destul de omogen în ambele niveluri, ceea ce justifică prezentarea lui nedespărțită. Acolo unde va fi cazul vom atrage atenția asupra deosebirilor, respectiv particularităților existente.

Sesiune științifică a muzeelor, decembrie 1965; S. Teodor, Gr. Foiț, *Noi aspecte ale culturii geto-dacice în Moldova în lumina săpăturilor de la Botoșana*, comunicare prezentată la a III-a Sesiune științifică a muzeelor din decembrie 1966. Pentru așezarea de la Medeleni și Botoșana ne vom referi și în continuare la aceleași surse bibliografice.

⁴ R. Vulpe și colab., *op. cit.*, p. 194 și urm.

⁵ *Ibidem*, p. 195, fig. 5—6.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Eventual și această groapă este în legătură cu acel „cult domestic al vetrei”, presupus în legătură cu gropile de la Poiana. Cf. R. Vulpe și colab., *op. cit.*, p. 196—197.

A. UNELTE ȘI ARME

1. Obiecte de lut ars

a) *Fusaiole* s-au descoperit în mare număr în ambele niveluri. În general, sînt de formă bitronconică, înălțimea depășind diametrul. S-au descoperit și câteva exemplare turtite, precum și altele, cu suprafețele mult rotunjite. Mai menționăm și un fragment ceramic, tăiat în formă pentagonală și găurit la mijloc, folosit poate ca fusaiolă, eventual ca amuletă (fig. 9, 1—4, 6)⁸.

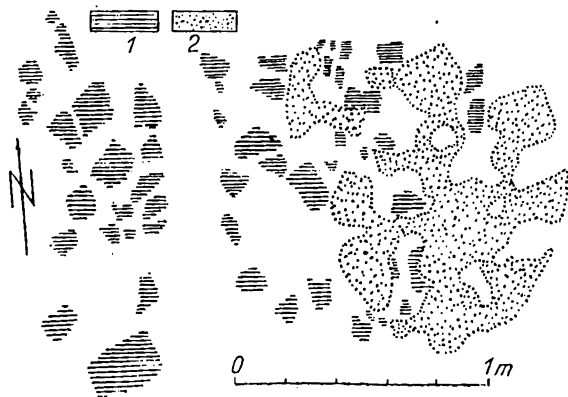
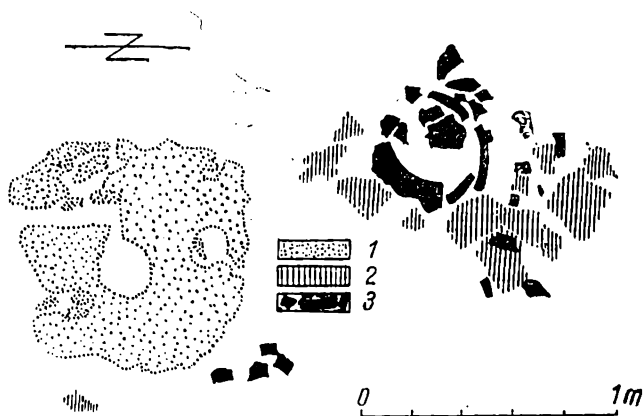

Fig. 7. — Vatra nr. 1, cu lavița de piatră, 1, piatră, 2, lipituri de vatră.

Fig. 8. — Vatra nr. 2 și vasul de provizi- zii cu platforma de piatră înconjurătoare. 1, lipituri de vatră, 2, piatră, 3, fragmente ceramice.

b) *Greutăți*. În toată așezarea s-a descoperit un singur exemplar de mici dimensiuni, provenit din nivelul superior (fig. 9, 9).

c) *Lustrător*, descoperit printre resturile de locuințe de suprafață, în preajma vetrei 1 (fig. 9, 5)⁹.

⁸ R. Vulpe, *op. cit.*, în *Materiale*, I, 1953, p. 291—292, fig. 82/1—4, prezintă asemenea fragmente ceramice rotunjite și găurite la mijloc, neputînd preciza destinația lor, dar considerînd că puteau servi ca greutăți sau jucării.

⁹ Pentru analogii cf. I. Andrieșescu, *Piscul Crăsani*, București, 1923, p. 79, fig. 238; V. Pârvan, *Getica*, București, 1926, fig. 174; R. și E. Vulpe, *Les fouilles de Tinosul*, în *Dacia*, I, 1924, p. 209, fig. 39, 14, *idem*, *Les fouilles de Poiana*, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 317, fig. 97, 4—15, 18—19; 102, 10.

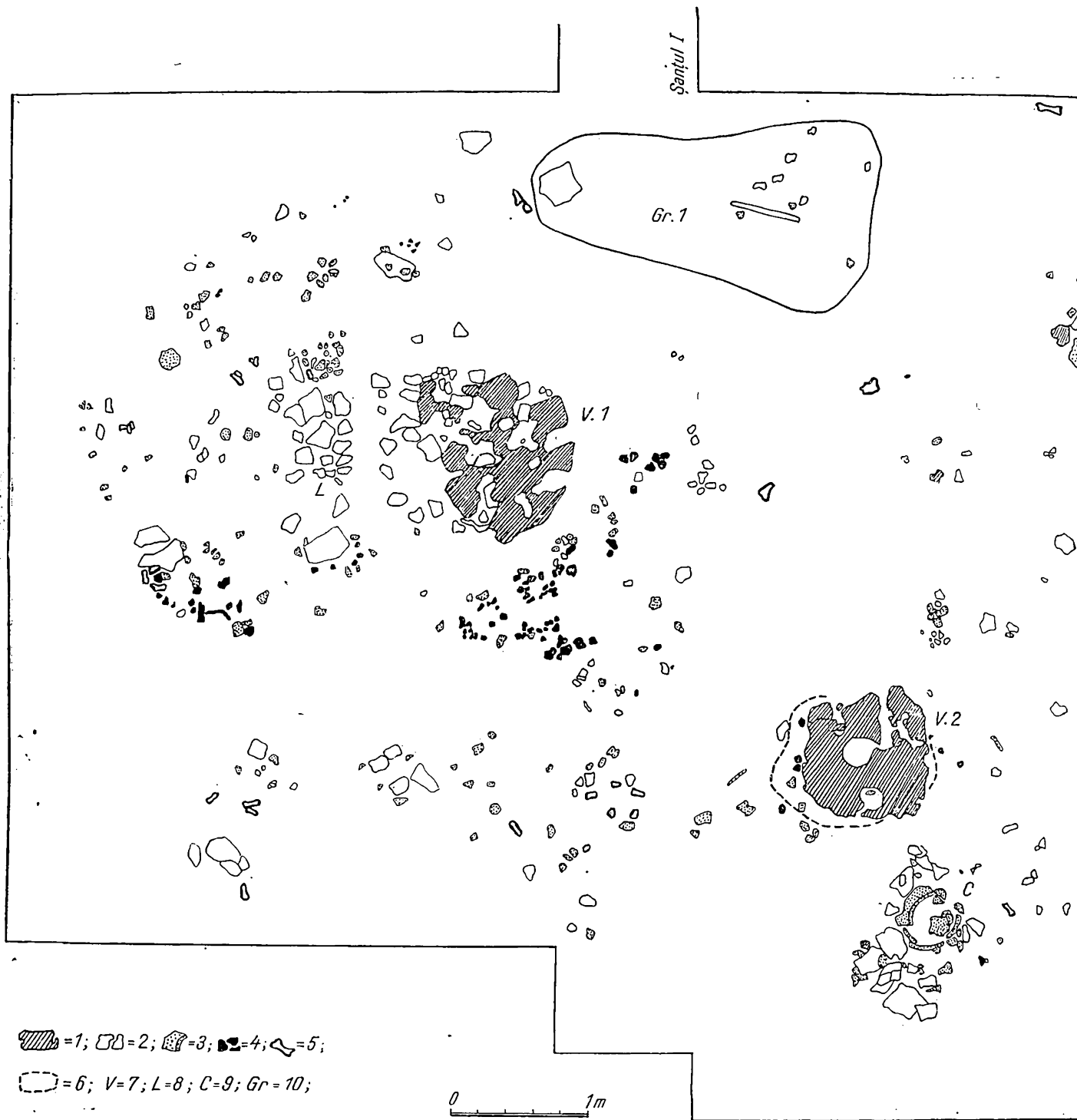
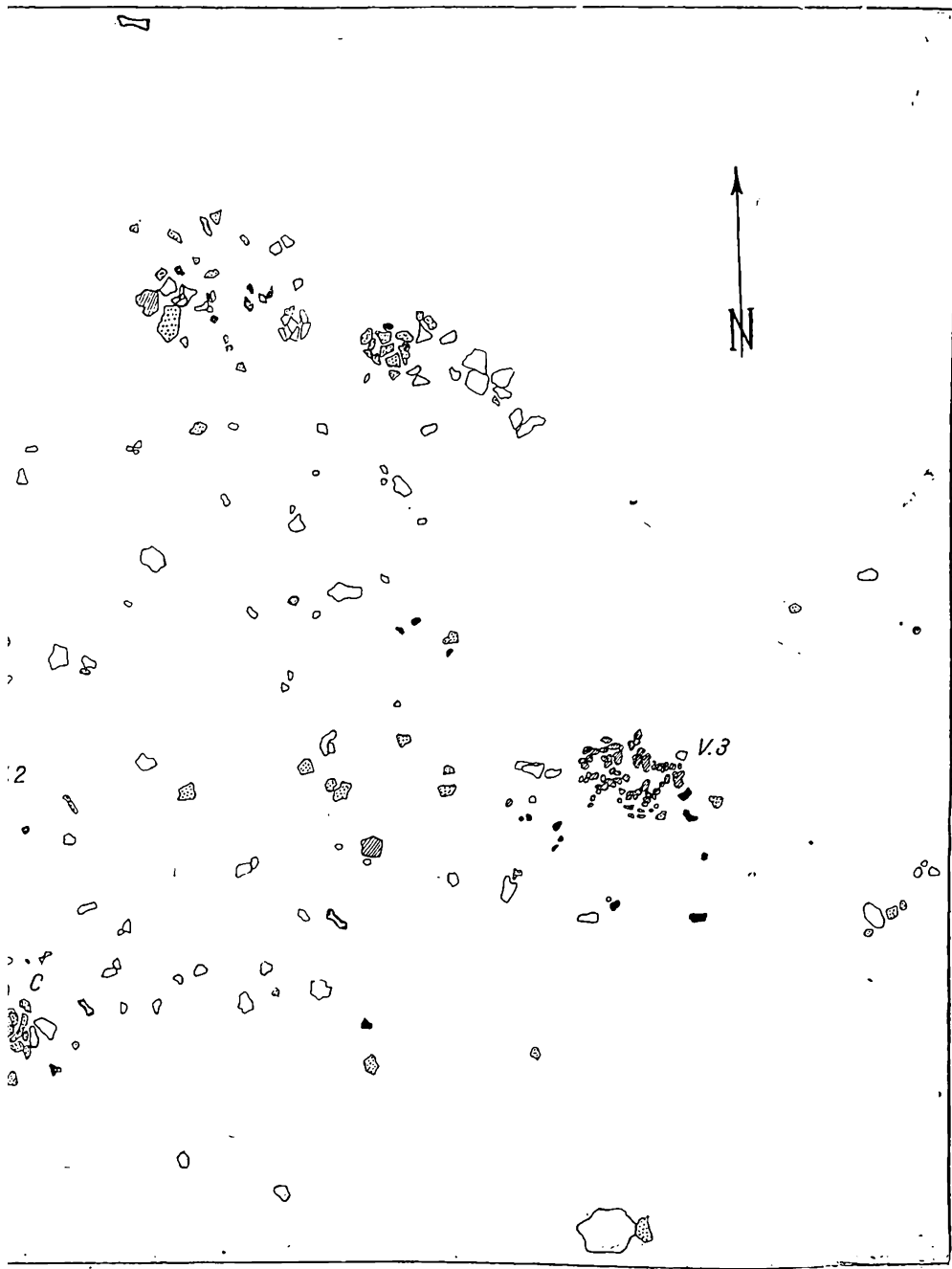

Fig. 6. — Planul resturilor de locuință de suprafață din caseta 1 — 2. 1, 1
2, pietre, 3, fragmente ceramice, 4, fragmente de chirpici ars, 5, oase de ani-
mîntului ars din jurul vetrei nr. 2, 7, vatră, 8, laviță de piatră, 9, comp-
provizii de lângă vatra nr. 2, 10, groapă.

caseta 1 — 2. 1, lipitură de vatră,
ars, 5, oase de animale, 6, limita pă-
le piatră, 9, complexul cu vasul de
0, groapă.

2. *Râșnițe, șlefuitori, pietre de ascuțit.* În ambele niveluri s-au descoperit câteva asemenea piese din gresie, toate fiind fragmentare (fig. 9, 7—8).

3. *Obiecte de silex.* În bordeiul 1 s-a descoperit un răzuitor, iar în stratul superior câteva lame de silex (fig. 10).

4. *Vîrfuri de săgeată de bronz cu trei tășuri, de tip „scitic”.* S-au descoperit două exemplare, ambele provenind din nivelul superior¹⁰.

5. *Obiecte de fier.* În total s-au descoperit 11 obiecte de fier, cu excepția unei piese în formă de cui, toate provenind din nivelul superior.

a) *Seceră*, cu lama îngustă de numai 11—12 mm și puțin curbată, avînd lungimea totală (măsurată pe curbura exterioară) de 16 cm, iar mânerul terminîndu-se într-un cîrlig (fig. 11, 8).

b) *Vîrf de săgeată*, de formă triunghiulară, cu doi „pinteni” puțin prelunși. Aparține tipului Latène mai rar, avînd în loc de teacă un cui de înfipt în vîrta de lemn¹¹. Lungimea totală este de 8,3 cm, din care lama are 4,5 cm. Cuiul prezintă o nodozitate pentru a împiedica intrarea lui mai adînc în vîrta de lemn (fig. 11, 7).

c) *Lame de cuțit.* S-au descoperit patru exemplare fragmentare corodate de 7, 7,5, 7,6, și 6,8 cm lungime, două cu lama mai lată (circa 1,5 cm) și două cu lama mai îngustă (fig. 11, 4—6).

d) În afara obiectelor menționate mai sus s-au descoperit două obiecte în formă de cui de 6, respectiv 7,6 cm lungime, un cîrlig (?), precum și două inele deschise din sîrmă de fier (fig. 11, 1—3).

6. *Obiecte de os și corn.* În bordeiul 2 s-au descoperit câteva fragmente de oase, cu marginea tăiată drept, precum și un corn de cerb, de asenienea tăiat, pregătite probabil pentru o finisare ulterioară. Un alt corn de cerb tăiat s-a descoperit și în nivelul superior, iar din bordeiul 3 provine un străpungător de os.

B. CERAMICA

S-au putut distinge următoarele categorii ceramice: daco-getică, bastarnică, grecească și, eventual, celtică.

1. *Ceramica daco-getică lucrată cu mîna.* În ceea ce privește culoarea, predomină cafeniul, în diferite nuanțe de cenușiu, de la cenușiu închis, negricios, pînă la cenușiu deschis, roziiu. Chiar același fragment prezintă pete de diferite nuanțe, fapt care se datorește unei arderi neuniforme, în cuptoare primitive, sau chiar fără un cuptor propriu-zis¹². În stratul inferior s-au găsit și fragmente ceramice avînd în exterior un luciu negru, de tradiție hallstattiană. Ca degresant se folosesc cioburi (și chiar pietriș) pisate. În unele cazuri, în compoziția pastei se pot constata și urme fine de pleavă. Materialul ceramic se prezintă destul de unitar,

¹⁰ La Poiana vîrfurile de săgeată de tip „scitic” apar în întreaga perioadă Poiana II (secolele IV—I î.e.n.). Cf. R. și E. Vulpe, *Les fouilles de Poiana*, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 334, fig. 113/1—16, 26—27, 30; R. Vulpe, *op. cit.*, în *SCIV*, I, 1951, p. 207, fig. 28/1—6; idem, *op. cit.*, în *Materiale*, I, 1953, p. 420; idem, *La civilisation dace à la lumière des dernières fouilles de Poiana*, în *Dacia*, N.S., I, 1957, p. 154.

¹¹ Pentru clasificarea vîrfurilor de săgeată din această epocă, cf. V. Părvan, *Getica*, București, 1926, p. 514—515.

¹² Menționăm că în toată așezarea nu s-a descoperit nici un cuptor, așa cum nu s-a descoperit nici în alte așezări contemporane din Moldova. Și în legătură cu vasele din necropola hallstattiană de la Ferigile se crede că au fost arse în condiții semideschise. Cf. Al. Vulpe, *Necropola hallstattiană de la Ferigile*, București, 1967, p. 37.

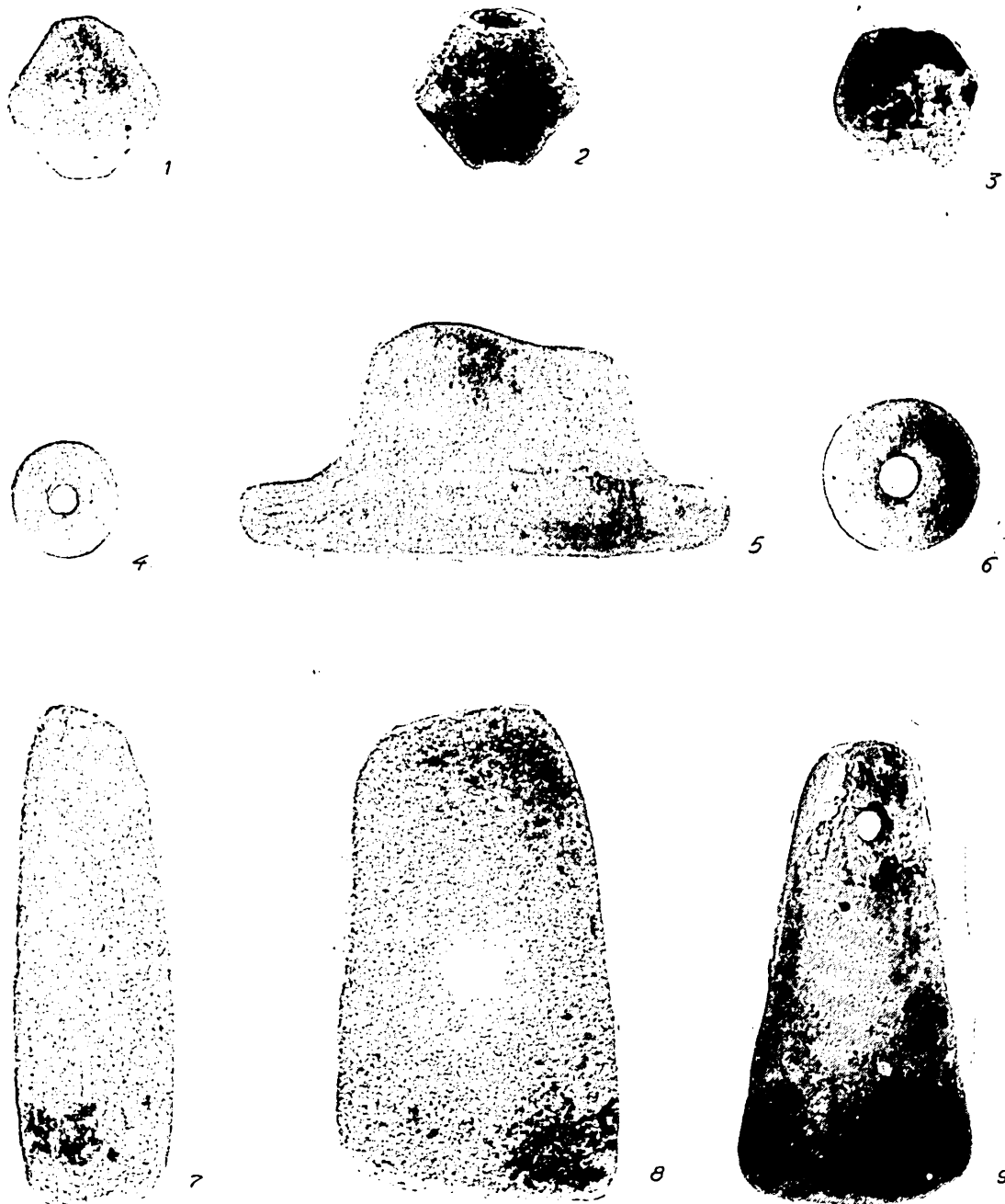

Fig. 9. — Fusaiole (1-4, 6), lustruitor (5) și greutate (9) de lut ars și șlefuitori de piatră (7-8) (1-6 = circa 7/10 m. nat., 7-9 = circa 9/10 m. nat.).

lipsind o ceramică fină propriu-zisă, așa cum se întâlnește în alte așezări ¹³. Este adevărat că și aici s-ar putea deosebi o categorie mai primitivă și alta mai îngrijit lucrată, însă acestea ar fi cele două extreme, marea majoritate a ceramicii încadrându-se într-o categorie intermediară.

Formele. Deși materialul ceramic se prezintă foarte fragmentar, iar reconstituirea formelor întâmpină greutăți, am reușit totuși să stabilim câteva forme de bază.

a) *Borcanele și vasele în formă de sac* constituie forma cea mai frecventă în așezarea de la Băiceni. Sub marginea acestor vase aproape totdeauna se găsește

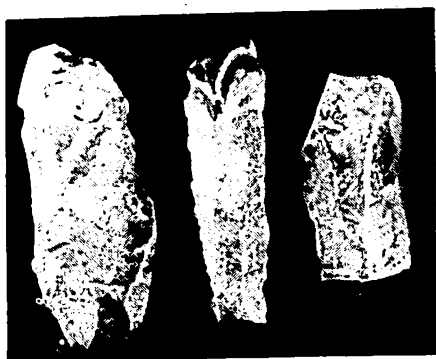

Fig. 10. — Lame de silex (circa 8/10 m. nat).

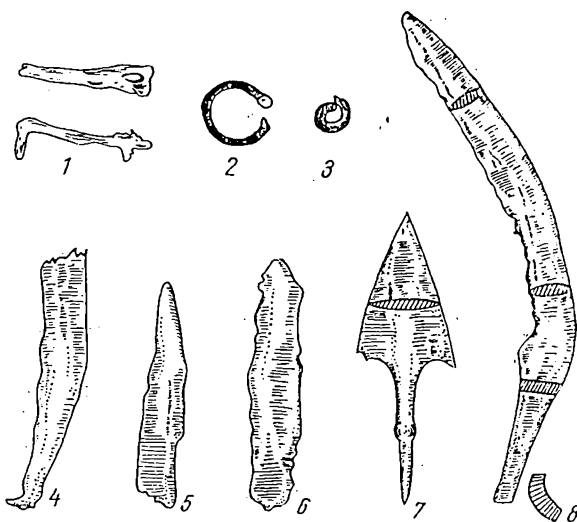

Fig. 11. — Obiecte de fier. 1, cîrlig, 2—3, verigi, 4—6, lame de cuțit, 7, vîrf de săgeată, 8, seceră (1—8 = 1/2).

un brîu alveolat, întrerupt de proeminențe. Foarte rar și buza este ornamentată cu alveole. S-au deosebit patru variante :

α) Vase cu pereții drepecți și cu buza dreaptă, uneori mai mult sau mai puțin îngroșată în exterior. Într-un singur caz buza este puternic îngroșată sub forma unui brîu alveolat (fig. 12, 1—5) .

β) Vase cu pereții aproape drepecți, foarte puțin arcuiți. Buza este dreaptă sau tăiată oblic, uneori îngroșată în exterior (fig. 12, 6—8).

γ) Vase cu pereții arcuiți și cu marginea înclinată spre interior (fig. 12, 9—10).

δ) Borcane pîntecoase, cu gîtul drept (fig. 14, 5).

b) *Străchinile* constituie a doua formă frecventă, avînd corpul tronconic și marginea arcuită spre interior. În funcție de măsura arcuirii, se poate distinge o întreagă gamă de variante, de la străchini cu marginea ușor arcuită, pînă la aceea puternic arcuită, aproape îndoită. Acestea din urmă sînt mai rare, provenind în special din nivelul inferior. Tot în cadrul străchinilor se mai distinge o categorie avînd doar buza îngroșată și trasă puțin înăuntru. Spre deosebire de borcane, de pe străchini lipsește brîul alveolat ca ornament (fig. 13).

¹³ Pentru ceramica din perioada discutată aici vezi S. Teodor, *Contribuții la cunoașterea ceramicii din secolele III—II î.e.n. din Moldova*, în SCIV, XVIII, 1, 1967, p. 25—45.

c) *Căni și vase bitronconice* cu marginea mai mult sau mai puțin răsfrîntă și cu buza puțin îngroșată. S-au păstrat numai fragmente mici, ceea ce împiedică o clasificare mai fină, în funcție de gradul de arcuire al profilului, ornamentație etc. (fig. 14, 1—4).

d) *Tăvi sau tipsii* de formă discoidală, plată, uncori cu marginea mai mult sau mai puțin îngroșată (fig. 18, 5—6).

e) *Vas cu picior*. S-a descoperit, în bordeiul 2, un singur fragment, confecționat dintr-o pastă neagră, cu luciu la exterior. Piciorul scund al vasului este ornamentat cu trei caneluri orizontale, întilnindu-se în muchii ascuțite (fig. 14,9).

f) *Strecurătoare*. S-a descoperit un singur fragment (fig. 18, 4).

S-au găsit numeroase fragmente ceramice cu apucători în formă de limbă, numai câteva fiind în formă de buton cilindric. S-au descoperit și fragmente de torți, de secțiune plată, ovală sau circulară, aparținând probabil cănilor și vaselor bitronconice. Mai rar, apucătorile sînt găurite vertical, probabil pentru a se suspenda vasele. Tot cu același scop se explică poate și cele câteva fragmente de vase, găurite sub margine.

Fundul vaselor este drept. Trebuie să remarcăm însă două fragmente, descoperite în nivelul superior, care prezintă o încercare de inelare a fundului¹⁴.

Ornamentația

a) *Brîul alveolat* de diferite tipuri este decorul cel mai frecvent, caracteristic borcanelor și vaselor în formă de sac. Acesta este așezat orizontal, fiind întrerupt din cînd în cînd de proeminențe-apucători. Mai rar, alveolele trec și peste aceste proeminențe. În cazul vaselor de mari dimensiuni, de la aceste brîuri orizontale pornesc uneori altele, verticale sau oblice, spre partea inferioară a vasului (fig. 15; 16, 3—4; 17, 2, 4, 6).

b) *Brîul crestat* este mult mai rar. În general creștăturile sînt oblice, în jur de 45°, dar se întîlnesc și creștături aproape verticale, sau invers, puternic oblice, apropiindu-se de orizontală (fig. 16, 1—2, 5—6; 17, 5).

c) *Brîul simplu*, de asemenea, este foarte rar. Pe unele fragmente se prezintă în formă de linii curbate, fără să cuprindă toată circumferința vasului (fig. 17, 1, 3).

d) *Alveolele* sînt de asemenea destul de rare. Se întîlnesc pe marginea borcanelor și vaselor în formă de sac (fig. 18, 1, 3).

2. *Ceramica daco-getică lucrată la roată*. În toată așezarea s-au descoperit doar câteva fragmente mici, atipice, din pastă cenușie, de calitate superioară. Provin toate din nivelul superior, un singur fragment aparținînd celui inferior.

3. *Ceramica de tip bastarnic* a fost descoperită numai în nivelul superior, într-un procentaj cu totul redus, în raport cu ceramica daco-getică¹⁵. Ceramica bastarnică are o pastă neagră, mai rar cafenie sau cenușie. Fragmentele provin din vase tipice cu buza fațetată, bine cunoscute din aria de răspîndire a bas-

¹⁴ Forme apropiate se găsesc și în așezarea de la Ciolănești (secolele II—I î.e.n.) din Cimpia munteană. Informație de la S. Sanie.

¹⁵ Același fenomen se constată și în celelalte așezări contemporane. În schimb însă, în unele necropole cera-

mica de tip bastarnic constituie circa 90% din inventarul mormintelor. Cf. G. B. Fedorov, *Descoperirile arheologice din R.S.S. Moldovenească privind mileniul I al e.n.*, în *SCȘ—Iasi*, VIII, 1, 1957, p. 160.

tarnilor (fig. 14, 6). Fiind mai puțin obișnuit, remarcăm un mic fragment avînd o gaură circulară sub buză, care a servit probabil pentru atîrnarea vasului¹⁶.

4. *Fragmente de amfore grecești* provenite din ambele niveluri sînt fără ștampilă, neputînd fi precizată proveniența lor exactă. Cîteva, din nivelul superior, după aspectul pastei par a fi rodieni.

5. *Ceramica celtică*. În cursul săpăturilor s-au descoperit trei fragmente mici, lucrate la roată, cu buza îngroșată, de culoare cenușie și cu grafit în compoziția pastei. Două fragmente provin din bordeiul 2, iar unul din nivelul superior (fig. 14, 8).

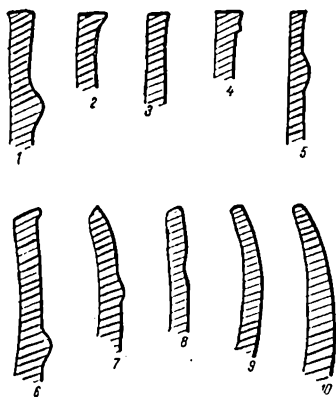

Fig. 12. — Profile de borcane și vase în formă de sac. 1—5, variant α , 6—8, varianta β , 9—10, varianta γ (1—10 = 1/3 m. nat.).

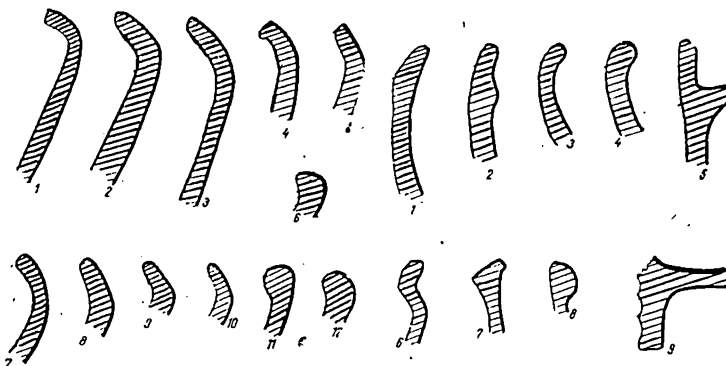

Fig. 13. — Profile de strachini (1—12 = 1/3 m. nat.).

Fig. 14. — Profile de vase. Căni și vase bitronconice (1—4), borcan, varianta δ (5), strachină de tip bastarnic (6), fragment de vas cu buza îngroșată (7), fragment ceramic de tip celtic (8), vas cu picior (9) (1—9 = 1/3 m. nat.).

C. PLASTICA DE LUT

Printre resturile locuințelor de suprafață din casea 1 s-a descoperit partea superioară a unui idol feminin (fig. 19, 5), iar un alt fragment, foarte asemănător cu statuetele cucuteniene, provine din bordeiul 2 (fig. 19, 4). Din nivelul superior mai provine și partea posterioară a unui idol zoomorf (fig. 19, 6). În sfîrșit, din bordeiul 3 provine un alt fragment de idol zoomorf, reprezentînd un cap de porc (fig. 19, 3), probabil de influență celtică.

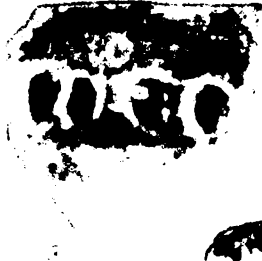
D. PODOABE

Din nivelul superior provine un topor-miniatură (?) de lut, folosit probabil ca amuletă (fig. 19, 2), precum și o mărgea de lut. Tot de aici provine o verigă turtită de cupru compusă din două spirale și cu capătul în formă de protomă, probabil de șarpe (fig. 19, 1)¹⁷.

¹⁶ Nu insistăm aici asupra descrierii ceramicii bastarnice. Pentru aceasta cf. R. Vulpe, *Săpăturile de la Potenești*, în *Materiale*, I, 1953, p. 428—433, și S. Marinescu-Bilcu, *Noi urme bastarne în Moldova de nord-vest*,

în *SCIV*, XIV, 2, 1963, p. 413—418.

¹⁷ În legătură cu răspîndirea protomei de șarpe la podoabele geto-dacice, cf. V. Pârvan, *Getica*, p. 519 și urm., p. 544 și urm., p. 621, p. 640 și urm.

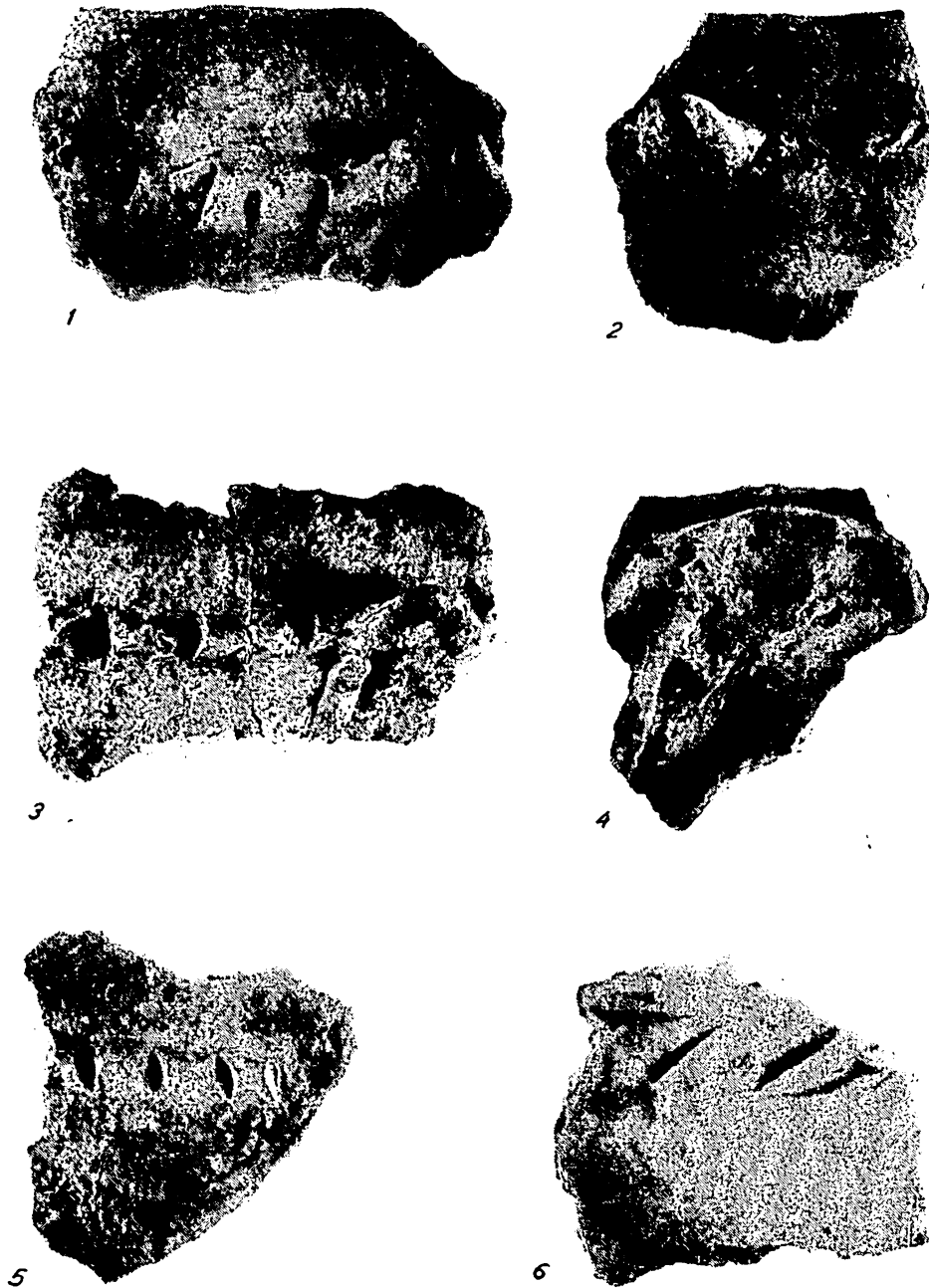

Fig. 16. — Fragmente ceramice decorate cu brlu crestat (1-2, 5-6) și brlu alveolat (3-4)
 (1,4 = 1/1, 2 = 1/2, 3 = 6/10, 5-6 = 9/10 m. nat.).

V. CONCLUZII

Cele două niveluri de locuire din aşezarea de la Băiceni prezintă un stadiu de dezvoltare puţin diferit, fapt evidenţiat în special de materialul ceramic. În ambele niveluri întâlnim, în general, aceleaşi tipuri de vase, lucrate cu mâna, cele confecţionate cu ajutorul roţii olăruului constituind un procentaj neînsemnat. Totuşi, în nivelul superior tradiţiile hallstattiene slăbesc treptat, ceea ce se reflectă atât în evoluţia unor forme (raritatea străchinii cu marginea puternic arcuită), cât şi în tehnica olăritului (raritatea vaselor cu luciu negru în exterior). De asemenea, ca un real progres trebuie considerată şi înmulţirea bruscă a obiectelor de fier (10 obiecte din nivelul superior faţă de unul singur din cel inferior), unele dintre acestea (secera şi virful de săgeată) având deja aspectul tipic Latène.

În privinţa orizontului cronologic al celor două niveluri se pot considera următoarele. Nivelul inferior este sigur anterior năvălirii bastarnilor în regiunile centrale şi de nord ale Moldovei şi poate fi datat în secolul al III-lea sau în secolele IV—III î.e.n. În această privinţă, un prim indiciu este lipsa ceramicii de tip bastarnic, care începe să apară în aceste regiuni către sfârşitul secolului al III-lea î.e.n.¹⁸ În stabilirea poziţiei cronologice a nivelului inferior ne putem sprijini şi pe descoperirile asemănătoare din împrejurimi, mult mai precis datate. Astfel, pe Cetăţuie, pe lângă alte urme postneolitice, au fost descoperite şi resturi de locuire, în special ceramică, identică cu cea din nivelul inferior de la punctul Mlada. Aceste resturi au fost datate, pe baza fibulelor de bronz şi de fier, în secolul IV—III î.e.n.¹⁹ De asemenea, este foarte importantă descoperirea în 1959, între Cetăţuia şi Mlada, a unui tezaur de obiecte de aur „traco-scitic”, în greutate de peste 2 kg, datat în secolul al IV-lea î.e.n.²⁰

În sfârşit, cele două fragmente ceramice, care pot fi considerate eventual celtice, provenite din bordeiul 2, precum şi fragmentul de statueta zoomorfă reprezentând un porc, descoperit în bordeiul 3, pot fi puse în legătură, cel puţin cronologică cu elementele celtice sau de influenţă celtică din secolele IV—III, atestate pe Cetăţuie.

Nivelul inferior de la punctul Mlada se încadrează, prin urmare, în orizontul aşezărilor deschise de la Medeleni (judeţul Botoşani) (nivelul inferior), Poieneşti („Măgura”, „Rîpa Fîntînii”)²¹ şi Hăbăşeşti²². Resturi de locuire similare, sporadice însă, au fost identificate prin periegeze şi pe platoul Laiu, între Cetăţuia şi Mlada, precum şi pe dealul Gosan, unde se află şi trei movile aparţinînd, eventual, aceleiaşi perioade „traco-scitice” ca şi tezaurul²³. De asemenea, din

¹⁸ R. Vulpe, *op. cit.*, în *Materiale*, I, 1953, p. 490—497; idem, *Le problème des Bastarnes-à la lumière des découvertes archéologiques en Moldavie*, în *Nouvelles Études d'Histoire*, Bucureşti, 1955, p. 103—119.

¹⁹ Descoperiri inedite din noile săpături de la Cucuteni, conduse de prof. M. Petrescu-Dimboviţa. O scurtă menţiune asupra acestora: M. Petrescu-Dimboviţa, *Cucuteni*, Edit. Meridiane, Bucureşti, 1966, p. 11, 20, 31. Pentru descoperirile mai vechi cf. H. Schmidt, *Cucuteni*, Berlin-Leipzig, 1932, p. 45, 63, pl. 30/17, 18, 20.

²⁰ M. Petrescu-Dimboviţa, *op. cit.*, p. 20; idem, *Nouvelles fouilles archéologiques à Cucuteni-Băiceni*, în *Atti*

del VI Congresso Internazionale delle Scienze preistoriche e protoistoriche, II, Comunicazioni, Sezioni I—IV, p. 251.

²¹ R. Vulpe, *op. cit.*, în *Materiale*, I, 1953, p. 241, 277—280, 418—420, 475—476. Acestei aşezări îi corespunde şi un mormînt-cuptor izolat, cf. *ibidem*, p. 312—315.

²² Vl. Dumitrescu, *Hăbăşeşti*, Bucureşti, 1954, p. 485—491.

²³ După redactarea lucrării de faţă, în vara anului 1967 a fost secţionată una dintre aceste movile de către Marin Dinu, descoperindu-se un mormînt de incinerare dacogetic. Cf. M. Petrescu-Dimboviţa, M. Dinu, A. László,

Fig. 17. — Fragmente ceramice decorate cu briu simplu (1,3), briu alveolat (2, 4, 6) și briu crestat (5) (1 = 4/10, 2 = 8/10, 3-4 = 1/1, 5 = 7-10, 6 = 9/10 m. nat.).

Fig. 18. — Fragmente ceramice, decorate cu siruri de alveole (1, 3), fragment de strecurătoare (4), fragmente de țesut sau țesut (5 - 6), fragment de cană descoperit pe dealul Golan (2) (1 - 6/10, 2 - 1/2, 3, 4, 6 - 1/4, 5 - 8/10 m. nat.).

același orizont face parte și mormîntul de incinerare daco-getic descoperit la Vaslui și datat în secolele IV—III î.e.n.²⁴ În Moldova de sud acestei perioade îi corespunde orizontul Poiana II²⁵.

În afară de așezările deschise menționate, acestui orizont îi aparține și seria cetăților de pământ din Moldova centrală și de nord, ca aceea de la Stîncești-Botoșani (nivelul III—IV)²⁶, Cotnari și, probabil, Moșna (județul Iași)²⁷ etc. Deosebit de importantă pentru așezarea noastră este puternica cetate de pe dealul Cătălina de lângă Cotnari, aflată numai la circa 6 km de Băiceni²⁸.

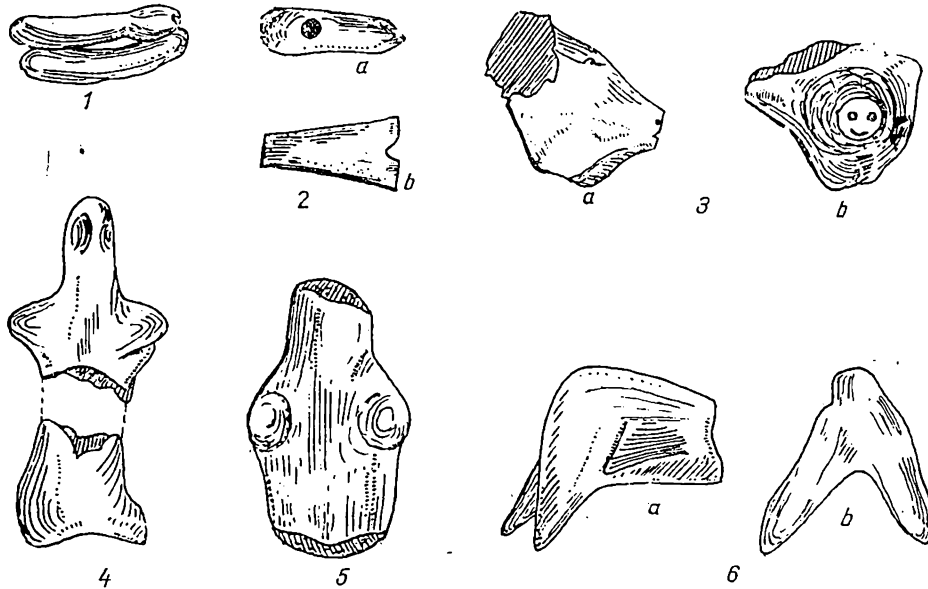

Fig. 19. — Plastică de lut și obiecte de podoabă. 1, verigă de cupru, 2, toporaș de lut, 3, cap de figurină de porc, 4-5, fragmente de idoli antropomorfi, 6, fragment de idol zoomorf (1-6=3/4).

În ceea ce privește tipul de locuință, la Medeleni și Băiceni întâlnim bordeie, iar la Stîncești, în această perioadă, locuințe de suprafață²⁹.

Singurul element de datare mai precisă pentru nivelul superior îl constituie ceramica de tip bastarnic. Avînd în vedere rezultatele cercetărilor mai recente

I. Ioniță, V. Spinei, *Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice de la Cucuteni-Băiceni din anii 1965-1967*, comunicare prezentată la a XIV-a Sesiune științifică a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, octombrie 1967.

²⁴ Al. Andronic, E. Neamțu, Fl. Banu, *Săpăturile de salvare de la Vaslui*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 91-93, fig. 5-6.

²⁵ R. Vulpe, *op. cit.*, în *SCIV*, II, 1, 1951, p. 180 și urm.; idem, *op. cit.*, în *Dacia*, N.S., I, 1957, p. 146 și urm.

²⁶ Adrian C. Florescu, *Le problème des établissements hallstattiens fortifiés dans la zone orientale de la Roumanie*, comunicare prezentată la al VII-lea Congres internațional de științe pre- și protoistorice, Praga, 1966.

²⁷ Prin cercetările recente efectuate de Adrian C. Florescu a fost identificată aici o incintă pentagonală, avînd după aspect strînse afinități cu cetatea II de la Stîncești (secolele IV—III î.e.n.). Au fost descoperite aici resturile unei așezări din secolele III—II î.e.n., masîndu-se pe valul cetății. Prin urmare, această așezare nu corespunde cu epoca de construire și de folosire a cetății, care este evident anterioară. Cf. A. C. Florescu și Gh. Melinte, în *SCIV*, 19, 1, 1968, p. 129-134.

²⁸ Cu ocazia unor periegeze executate în incinta cetății de la Cotnari s-au identificat materiale ceramice similare celor descoperite la Băiceni, lipsind însă ceramica de tip bastarnic. Din 1967 Adrian C. Florescu a efectuat aici săpături sistematice.

²⁹ Vezi nota 26.

privind problema bastarnă³⁰, acest nivel poate fi datat către sfârșitul secolului al III-lea și secolul al II-lea î.e.n. Această datare, bazată inițial pe tipurile de fibulă din necropola de la Poienеști, precum și pe unele considerente de ordin istoric³¹, este sprijinită și de datele cronologice oferite de amforele grecești importate, descoperite în așezările contemporane. Astfel, în așezarea de la Lunca Ciurei, ceramica de tip bastarnic din bordeie este asociată cu fragmente de amfore de Rhodos, din secolele III—II î.e.n.³². Pe o mănuașă șampilată este menționat Aristodamos, preot eponim al zeului Helios din insula Rhodos³³. Pe o altă șampilă apare numele preotului rhodian eponim Xenophantos sau, mai sigur, Xenophon și numele lunii de fabricație a amforei, Agrianios³⁴. După lista preoților eponimi ai zeului Helios din insula Rhodos, întocmită de Hiller von Gaertingen, ambii preoți au ocupat funcții între 220—180 î.e.n.³⁵. Și restul fragmentelor șampilate se încadrează în intervalul 220—180 î.e.n., ceea ce corespunde perioadei de expansiune a exportului rhodian din regiunile pontice, urmate de prăbușirea acesteia și înlocuirea ei cu cea knidiană, după 180 î.e.n.³⁶.

Ceea ce este important este faptul că pe baza acestor date de cronologie absolută se poate stabili data *post quem* a începutului așezărilor similare cu aceea de la Lunca Ciurei: ultimele două decenii ale secolului al III-lea î.e.n.

În ceea ce privește sfârșitul acestei etape, nu dispunem de nici un element de datare mai precisă. Se constată doar că începând cu primii ani ai secolului I î.e.n. puterea bastarnilor din Moldova intră în declin, fiind desființată probabil prin înglobarea regiunii din estul Carpaților în teritoriul stăpînit de Burebista³⁷. Pe de altă parte Ptolemeu, reflectînd tocmai această situație schimbată, în capitolele despre Dacia și Moesia Inferior, în care vorbește și despre regiunile Moldovei, nu-i mai menționează pe bastarni, numai în nord, în părțile „Sarmației europene”³⁸. Prin urmare, această etapă s-ar sfîrși în jurul anilor 70—60 î.e.n., dată socotită ca marcînd începuturile domniei lui Burebista sau, mai exact, pe la mijlocul secolului I î.e.n., o dată cu campania regelui dac împotriva orașelor pontice³⁹.

Caracteristica principală a nivelului superior din așezarea de la Băiceni, sub aspectul culturii materiale, este juxtapunerea materialului arheologic aparținînd civilizației daco-getice și a ceramicii de tip bastarnic. Prin urmare, ne aflăm în fața unei așezări de tip Lunca Ciurii, tip cunoscut în regiunile dintre Prut și Nistru sub denumirea de aspectul Lukașovka II⁴⁰. În Moldova centrală și de nord acest orizont este reprezentat prin așezările de la Medeleni (nivelul

³⁰ Cf. notele 16 și 18.

³¹ Ibidem.

³² D. Tudor, *Amfore elenistice descoperite în adîncul teritoriului R.P.R.*, în *Studii și referate privind istoria României*, I, București, 1954, p. 81—88; M. Petrescu-Dîmbovița și colab., *Șantierul arheologic Trușești (IV. Lunca Ciurei)*, în *SCIV*, VI, 1—2, 1955, p. 183—187.

³³ D. Tudor, *op. cit.*, p. 82.

³⁴ M. Petrescu-Dîmbovița și colab., *op. cit.*, p. 186.

³⁵ Hiller v. Gaertingen, art. *Rhodos*, în *Pauly-Wissova, RE*, suppl. V (1931), col. 836—839, nr. 70, 233—234.

³⁶ D. Tudor, *op. cit.*, p. 86.

³⁷ V. Pârvan, *Getica*, p. 80—82; R. Vulpe, *op. cit.*, în *Materiale*, I, 1953, p. 494—495.

³⁸ Ptolemeu, III, 7.

³⁹ C. Daicoviciu, *La Transylvanie dans l'Antiquité* București, 1945, p. 46—49; idem, în *Istoria României*, I, București, 1960, p. 286—287; R. Vulpe, *op. cit. Materiale*, I, p. 494; Em. Condurachi, *Burebista și orașele pontice*, în *SCIV*, IV, 3—4, 1953, p. 515—523; H. Daicoviciu, *Dacii*, 1965, p. 92—97.

⁴⁰ Pentru aspectul Lukașovka II, prezentînd altă așezări cit și cimitire, cf. G. B. Fedorov, *op. cit.*, p. 160; idem, *Лукашевокский могильник*, în *КС*, nr. 68, 1957, p. 51—62; idem, *Население Прутско-Днестровского междуречья в I тысячелетии н.э.*, în *МИА*, nr. 89, 1960, p. 17—20 și 240—246; M. A. Romanovskaia, *Селище Лукашевка II (По материалам раскопок 1959 г.)*, în *СА*, 3, 1962, p. 293—298.

superior), Botoșana (județul Suceava), Șorogari — Iași ⁴¹, Moșna ⁴², Poienești („Șipotul lui Stan”) ⁴³, Dealul Borosștenilor, aflat între satele Scintea și Grajduri (județul Iași) ⁴⁴, Arsura ⁴⁵, Tîrpești ⁴⁶, Iași—Curtea Domnească ⁴⁷, precum și prin necropolele de la Poienești ⁴⁸ și Buhăești-Negrești ⁴⁹. La acestea am mai putea adăuga așezărie de la punctele Redi, din hotarul satului Cucuteni și Pleșa după Laiu, de lângă satul vecin Secărești, identificate prin periegheze. În sudul Moldovei acestei etape îi corespunde orizontul Poiana II₂ ⁵⁰. Toate acestea sînt deci așezări deschise, în nici una din cetățile amintite deja nefiind documentată continuitatea locuirii după secolul al III-lea î.e.n. În acest sens este foarte semnificativă situația din cetatea de la Moșna, unde resturile de locuire din secolele III—II se masează *pe val*, acesta nemaiavînd, prin urmare, nici un rol de apărare, și, în consecință, așezarea nedeosebindu-se cu nimic de o stațiune deschisă ⁵¹.

În ceea ce privește tipul de locuință, întîlnim atît bordeie (Lunca Ciurei), cît și locuințe de suprafață (Medeleni, Păiceni). La Botoșana, în cadrul aceleiași etape, s-au descoperit atît bordeie, cît și locuințe de suprafață. În felul acesta este evident că tipul de locuință în sine nu poate constitui un etalon în stabilirea nivelului de dezvoltare al unei așezări.

În concluzie, împrejurimile comunei Băiceni erau destul de intens locuite în vremea civilizației daco-getice din secolele IV—II î.e.n. Urmele de locuire din secolele IV—III se întîlnesc într-o zonă relativ întinsă a platoului Laiu, de la Cetățuie și pînă la dealul Gosan, resturile de așezare fiind clar conturate numai în punctul Mlada. În interpretarea istorică a acestei așezări are o deosebită importanță prezența la numai 6 km a puternicei cetăți de pămînt de pe dealul Cătălina de lângă Cotnari. Această cetate, ca și celelalte asemănătoare, a fost probabil un centru tribal, reședința unei căpetenii locale, căreia îi aparținea poate și frumosul coif de aur, ca semn al puterii, din tezaurul descoperit pe platoul Laiu. În jurul acestor centre întărite au luat ființă așezări deschise, foarte probabil dependente de ele; o asemenea interpretare este valabilă, credem, și pentru așezarea din secolele IV—III de la Mlada.

O dată cu năvălirea bastarnică se observă o restructurare a așezărilor. Viața din centrele tribale din cetățile de pămînt încetează, ceea ce se datorește după toate probabilitățile, impunerii pe plan politic a puterii bastarnilor, pentru o perioadă de un secol și jumătate. Se pare că este părăsită și cetatea de la Cotnari, și nu este exclus ca tocmai în aceste împrejurări să fi fost ascuns în pămînt tezaurul de la Cucuteni-Băiceni. Viața continuă însă în așezările deschise. Este adevărat că pe Cetățuie nu vom mai găsi urme daco-getice după secolul al III-lea î.e.n., dar pe Mlada continuă locuirea și în noile condiții, iar la Redi și Pleșa după Laiu se întemeiază noi așezări. Se poate presupune totuși o scurtă

⁴¹ Silvia Teodor, *Așezarea din secolele III—II î.e.n. de la Șorogari*, în prezentul volum.

⁴² Cf. nota 27.

⁴³ R. Vulpe, *op. cit.*, în *Materiale*, I, p. 477—478, fig. 372—373.

⁴⁴ D. Tudor, *op. cit.*, p. 82.

⁴⁵ Material inedit în Muzeul de istorie din Huși.

⁴⁶ S. Marinescu-Bilcu, *op. cit.*, p. 413—418.

⁴⁷ Al. Andronic și Eug. Neamțu, *Cercetări arheologice pe teritoriul orașului Iași în anii 1956—1960*, în

AM, II—III, 1964, p. 412; Al. Andronic, Eug. Neamțu și M. Dinu, *Săpăturile arheologice de la Curtea Domnească din Iași*, în *AM*, V, 1967, p. 189—190, fig. 11.

⁴⁸ R. Vulpe, *op. cit.*, *Materiale*, I, p. 310 și urm.

⁴⁹ D. Teodor, *O necropolă Latène la Buhăești-Negrești*, în *SCȘ-Iași*, VIII, 2, 1957, p. 339—342.

⁵⁰ R. Vulpe, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., 1957, p. 143—164.

⁵¹ Cf. nota 27.

întrerupere în viața așezării de la Mlada. O indicație în această privință este formarea celor două nivele, distincte stratigrafic, precum și faptul că nivelul inferior este atât de sărac, chiar și în materialele ceramice, încît lasă impresia unei evacuări organizate. Dar peste puțin timp așezarea a prins din nou viață, în locul bordeielor ridicându-se locuințe de suprafață. Situația de la Cucuteni-Băiceni este deci similară cu aceea de la Medeleni, unde așezarea cu bordeiele din secolele IV—III î.e.n. este suprapusă de o așezare cu locuințe de suprafață din secolele III—II î.e.n. Prin urmare, chiar dacă în unele așezări (Poienești, de exemplu), și în special în cetăți, încetează viața, cel puțin în nordul Podișului Central Moldovenesc nu se poate vorbi de o izgonire a geților și înlocuirea lor cu bastarnii biruitori⁵². Semnificativ în această privință, pe lângă realitățile stratigrafice de la Medeleni și Băiceni, este faptul că materialul de tip bastarnic reprezintă doar un procent foarte redus al inventarului așezărilor din această epocă.

ATTILA LÁSZLÓ

L'ÉTABLISSEMENT GÉTO-DACIQUE DE BĂICENI
(IVe-IIe SIÈCLES AV.N.È)

RÉSUMÉ

Au sud du village de Băiceni (départ. de Jași), sur le plateau de Suceava, s'élève la colline Mlada. A l'occasion des fouilles effectuées, en 1964—1966, (fig. 1) au chantier de Cucuteni-Băiceni, on a mis au jour un établissement géto-dacique à deux niveaux d'habitat. Le niveau inférieur se caractérise par des huttes mi-enfouies dont on a découvert trois (fig. 2—4 ; 5/1—2), et le niveau supérieur par des habitations de surface (fig. 2—4 ; 5/3—5, 8 ; 6—8).

Les deux niveaux nous ont livré des fusaiöles (fig. 9/1—4, 6), des poids (fig. 9/9), des fragments de meules, des polisseurs (fig. 9/5) et pierres à aiguiser (fig. 9/7—8), ainsi que des pointes de flèche en bronze à trois tranchants, de type « scythique », et quelques objets en os ou en corne. Signalons aussi quelques objets en fer : une faucille, une pointe de flèche, quatre lames de couteau et deux pièces en forme de clou (fig. 11).

La céramique travaillée à la main est assez uniforme dans les deux niveaux, mais on n'a pas trouvé de céramique fine proprement dite. En ce qui concerne la forme des vases, on a découvert des pots et des vases « en forme de sac » (fig. 12), terrines (fig. 13), tasses et vases bitronconiques (fig. 14/1—4), plateaux (fig. 18/5—6), vases à pied (fig. 14/9), et passoires (fig. 18/4). Le décor de ces vases est représenté par des bandes alvéolées (fig. 15 ; 16/3—4 ; 17/2, 4, 6), et parfois par des bandes à encoches (fig. 16/1—2 ; 5—6 ; 17/5), par des bandes simples (fig. 17/1,3) ou bien par des alvéoles (fig. 18/1,3). La céramique travaillée au tour est rare, un seul fragment étant découvert dans le niveau inférieur. En échange les deux niveaux contenaient aussi des fragments d'amphores grecques non estampillées. On a découvert également trois fragments céramiques qui peuvent être considérés d'origine celtique (fig. 14/8). Dans le niveau supérieur on a identifié des matériaux céramiques du type bastarne (fig. 14/6).

⁵² R. Vulpe, *op. cit.*, *Materiale*, I, p. 495 ; idem, *op. cit.*, in *Nouvelles Études d'Histoire*, 1955, p. 114 ; idem, in *Istoria României*, I, p. 244.

Mentionnons également un fragment d'idole zoomorphe en terre cuite, découvert dans la hutte 3, représentant une tête de porc, indiquant probablement une influence celtique (fig. 19/3).

Les deux niveaux d'habitat de l'établissement de Băiceni présentent un stade de développement peu différent. Cependant, au niveau supérieur, les traditions hallstattiennes s'affaiblissent graduellement, ce qui se reflète dans l'évolution de quelques formes (la rareté des terrines avec le bord fortement arqué) ainsi que dans la technique de la poterie (la rareté des vases ayant la surface polie en noir). Il faut aussi considérer comme un réel progrès la brusque multiplication des objets en fer au niveau supérieur (10 pièces en comparaison d'un seul objet en forme de clou, au niveau inférieur). Quelques-unes de ces pièces (la faucille et la pointe de flèche) ont déjà un aspect typiquement Latène.

En ce qui concerne l'encadrement chronologique de l'établissement, il est significatif que la céramique de type bastarne apparaît seulement au niveau supérieur. Il est évident que le niveau inférieur est antérieur à l'établissement des Bastarnes dans ces régions de la Moldavie et qu'il peut être daté des IIIe ou IVe—IIIe siècles av.n.è. Pour établir la position chronologique du niveau inférieur, on peut invoquer des découvertes analogues faites dans les environs. Ainsi, à Cetățuia on a découvert une céramique identique, qui à l'aide de fibules en bronzes et en fer, a été datée des IVe—IIIe siècles av.n.è. Une grande importance présente aussi la découverte faite en 1959 sur le plateau Laiu, entre Cetățuia et Mlada, d'un trésor d'objets en or d'origine thraco-scythique pesant deux kilos et datant du IVe siècle av.n.è. Donc, le niveau inférieur appartient au groupe des établissements ouverts de Medeleni (niveau inférieur), Poieniști (Măgura et Rîpa Fintîinii) et Hăbășești, ainsi qu'à celui des forteresses en terre de la Moldavie centrale et du nord, comme celles de Stîncești-Botoșani, Cotnari et Moșna, etc. Au sud de la Moldavie, à cette période, correspond le niveau Poiana II₁.

La principale caractéristique du niveau supérieur de l'établissement de Băiceni, en ce qui concerne la culture matérielle, est la présence en parallèle des matériaux archéologiques appartenant à population daco-gétique et de la céramique de type bastarne. Il s'agit donc d'un établissement de type Lunca Ciurei, ayant comme correspondant, dans la région entre le Pruth et le Dniester, l'aspect Loukachovka II. Au centre et au nord de la Moldavie cette période est représentée par les établissements de Lunca Ciurei, Medeleni (au niveau supérieur), Botoșana, Șorogari-Iași, Moșna, Poieniști (Șipotul lui Stan), Dealul Boroștenilor, Arsura, Tîrpești, de même que par les nécropoles de Poieniști et Buhăești-Negrești. Les établissements mentionnés sont dépourvus de fortifications et aucune des forteresses ne présente plus de continuité d'habitat après le IIIe siècle av.n.è., probablement à cause de la suprématie politique des Bastarnes. Au sud de la Moldavie, à cette étape, correspond la couche Poiana II₂.

Tenant compte de résultats récents concernant le problème des Bastarnes, cette période peut être datée de la fin du IIIe siècle et du IIe siècle av.n.è. En ce basant sur la découverte des amphores estampillées de Rhodes, qui proviennent de Lunca Ciurei, le début de cette étape peut être fixé après l'an 220 av.n.è. Après le Ier siècle av.n.è. la domination des Bastarnes à l'est de la Dacie disparaît, étant détruite par Burebista. Cette étape prend fin vers 70—60 av.n.è., date qui marque le commencement du règne de Burebista, ou, plus exactement, au milieu du Ier siècle av.n.è. lors de ses campagnes contre les cités pontiques.

Pour l'interprétation historique de l'établissement géto-dacique de Băiceni, la forteresse en terre, située sur la colline de Cătălina, près de Cotnari, présente une grande importance. Elle a été probablement, tout comme d'autres forteresses similaires, un centre tribal, la résidence d'un commandant local à qui a appartenu, peut-être, le casque en or, découvert à Băiceni. Aux environs de ces centres fortifiés ont pris naissance des établissements ouverts qui dépendaient probablement de ces derniers. Nous estimons qu'une telle interprétation est valable aussi pour l'établissement du niveau inférieur (IVe — IIIe siècles av.n.è.) de Băiceni.

L'invasion des Bastarnes a détruit les centres tribaux des forteresses en terre. On peut supposer aussi que la forteresse de Cotnari a été abandonnée. Cependant les établissements ouverts ont survécu comme à Băiceni, à Medeleni, où les huttes mi-enterrées ont

été remplacés par des habitations de surface. Par conséquent, au moins pour le nord du Plateau Central de la Moldavie, la thèse du remplacement des Gètes par les Bastarnes victorieux est infirmée.

EXPLICATION DES FIGURES

- Fig. 1. — Le plan général des fouilles. 1, foyers, 2, fosses, 3, huttes mi-enfouies.
- Fig. 2. — La hutte mi-enfouie I et le plan des restes d'habitations de surface, qui s'y superposent. 1, pierres, 2, fragments céramiques, 3, fragments de torchis calciné, 4, traces de brûlure, 5, os d'animaux, 6, foyer, I, couche de humus, II, niveau supérieur d'habitat, III, niveau inférieur d'habitat, IV, terre de remplissage de la hutte I, V, couche de terre vierge.
- Fig. 3. — La hutte mi-enfouie II et le plan des restes d'habitation de surface qui s'y superposent. 1, pierres, 2, fragments de foyer, 3, fragments céramiques, 4, fragments de torchis calciné, 5, foyer, 6, fosse, 7, traces de brûlure, I, couche de humus, II, niveau supérieur d'habitat, III, niveau inférieur d'habitat, IV, terre de remplissage de la hutte II, V, couche de terre vierge.
- Fig. 4. — La hutte mi-enfouie III et le plan des restes d'habitation de surface qui s'y superposent. 1, pierres, 2, fragments céramiques, 3, fragments de foyers, 4, fragments de torchis calciné, 5, os d'animaux, 6, foyer, I, couche de humus, II, niveau supérieur d'habitat, III, niveau inférieur d'habitat, IV, remplissage de la hutte III, V, couche de terre vierge.
- Fig. 5. — Aspects des fouilles. 1, la partie orientale de la hutte I, 2, partie orientale de la hutte II, 3, foyer n° 5, 4, foyer n° 4, 5, vase de provision avoisinant la foyer n° 2, 6, vase enterré dans le fossé 3, 7, fragment de vase *in situ* du fossé 4, 8, foyer n° 2 et le complexe avec le vase de provision avoisinant.
- Fig. 6. — Le plan des restes d'habitations de surface de la cassette 1—2. 1, fragment de foyer, 2, pierres, 3, fragments céramiques, 4, fragments de torchis calciné, 5, os d'animaux, 6, la limite de la terre brûlée environnant le foyer n° 2, 7, foyer, 8, banc en pierre, 9, complexe avec le vase de provisions près du foyer n° 2, 10, fossé.
- Fig. 7. — Le foyer n° 1 avec le banc en pierre. 1, pierres, 2, fragments de foyer.
- Fig. 8. — Le foyer n° 2 et le vase de provision avec la plate-forme environnante en pierre. 1, fragments de foyer, 2, pierres, 3, fragments céramiques.
- Fig. 9. — Fusaïoles (1—4,6), lustroir (5) et poids (9) en terre cuite et polisseurs en pierre (7—8)(1—6 = env. 7/10 gr. nat.; 7—9 = env. 9/10 gr. nat.).
- Fig. 10. — Lames en silex (env. 8/10 gr. nat.).
- Fig. 11. — Objets en fer. 1, crochet, 2—3, anneaux, 4—6, lames de couteaux, 7, pointe de flèche, 8, faucille (1—8 = 1/2).
- Fig. 12. — Profils de pots et vases « en forme de sac ». 1—5, variante α , 6—8, variante β , 9—10, variante γ (1—10 = 1/3 gr. nat.).
- Fig. 13. — Profils de terrines. (1—12 = 1/3 gr. nat.).
- Fig. 14. — Profils de vases. Tasses et vases bitronconiques (1—4), pot, variante δ (5), terrine de type bastarne (6), fragment de vase au bord épais (7), fragment céramique du type celtique (8), vas à pied (9) (1—9 = 1/3 gr. nat.).
- Fig. 15. — Fragments céramiques à bande alvéolée (1, 3, 5—6 = 8/10 gr. nat., 2 = 7/10 gr. nat., 4, 7 = 6/10 gr. nat.).
- Fig. 16. — Fragments céramiques à bande entaillée (1—2, 5—6) et à bande alvéolée (3—4) (1, 4 = 1/1, 2 = 1/2, 3 = 6/10, 5—6 = 9/10 gr. nat.).
- Fig. 17. — Fragments céramiques à bande simple (1,3), à bande alvéolée (2, 4, 6) et à bande entaillée (5) (1 = 4/10, 2 = 8/10, 3—4 = 1/1, 5 = 7/10, 6 = 9/10 gr. nat.).
- Fig. 18. — Fragments céramiques à rangée d'alvéoles (1,3), fragment de passoire (4), fragments de plateaux (5—6), fragment de tasse découvert sur la colline Gosan (2) (1 = 6/10, 2 = 1/2, 3, 4, 6 = 1/1, 5 = 8/10 gr. nat.).
- Fig. 19. — Statuettes en argile et objets d'ornement. 1, anneau en cuivre, 2, petite hache en argile, 3, tête de porc, 4—5, fragments d'idoles anthropomorphes, 6, fragment d'idole zoomorphe (1—6 = 3/4).